

Handreiking Seksuele Diversiteit

Bij seksuele diversiteit in relatie tot mannenemancipatie gaat het om mannen die zich inzetten voor gelijke rechten, vrijheid en veiligheid voor LHBT¹ personen, en daarnaast om de gelijke rechten, vrijheid en veiligheid van heterojongens en -mannen zelf. Heteroseksuelen jongens en mannen zijn immers ook onderworpen aan een strak keurslijf en verwachtingspatroon op het gebied van heteroseksualiteit en mannelijkheid. Ondanks dat Nederland in onderzoeken naar de acceptatie van seksuele en gender diversiteit vaak goed lijkt te scoren, is discriminatie en geweld tegen niet-heteroseksuelen nog altijd volop aanwezig in de Nederlandse samenleving. Ook LHBT-emancipatie is zeker nog niet voltooid. Homo is één van de meest gebruikte scheldwoorden en wordt vooral ingezet om mannen te vertellen wat “echte mannen” wel of niet horen te doen. Tegelijkertijd is er ook meer aandacht voor bewustwording over seksuele en gender diversiteit als continuüm met veel meer mogelijkheden dan alleen man óf vrouw of hetero óf homo.

Gender en sekse als continuüm met meer mogelijkheden dan het traditionele beeld van mannelijkheid voorschrijft

Op het terrein van seksuele diversiteit spelen er veel thema's die te relateren zijn aan mannenemancipatie. Hoe kunnen we in beleid, interventies, projecten en onderzoek werken met mannen, mannelijkheid en mannenemancipatie? Deze Handreiking Seksuele Diversiteit biedt inzicht in verschillende deelonderwerpen van het thema Seksuele Diversiteit. Het gaat hierbij over; de acceptatie van seksuele diversiteit; beeldvorming en bewustwording over seksuele diversiteit en genderdiversiteit. Maar op dit thema gaat het ook over; welzijn en gezondheid van LHBT-personen; intimidatie en discriminatie van LHBT-personen; homofobie en veiligheid. Daarnaast vindt u verduidelijkende *infographics* en biedt het tips en adviezen om in uw werk de rol van mannen een betekenisvolle plek te geven.

Voorbij de M/V binariteit

In Nederland is er steeds meer bekendheid voor het feit dat de veelgebruikte indeling van mensen in slechts twee sekse-categorieën, man of vrouw, niet overeenkomt met de werkelijkheid. Hetzelfde geldt voor de veelgebruikte tweedeling hetero- of homoseksueel als het de seksuele identiteit betreft. Dit binariteitsdenken doet geen recht aan de bestaande diversiteit waarin ook ruimte moet zijn voor o.a. transgenders, queers, interseksuelen, biseksuele en aoseksuele mensen. De huidige tweedeling heeft een kwetsend en discriminerend effect voor personen die zich niet herkennen in één van de twee categorieën. Daarnaast gaat het over zelfidentificatie. Iemand die zich bijvoorbeeld biseksueel gedraagt, identificeert zichzelf mogelijk niet op die manier of anders om. De Nederlandse overheid streeft, zo stelt het beleid, naar een pluriforme maatschappij, waar eenieder, ongeachte sekse of seksuele identiteit, zoveel mogelijk in vrijheid vorm kan geven aan zijn of haar leven. Hiervoor is het

¹ Lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender personen. Tegenwoordig wordt de verzamelnaam LHBTQAI ook wel gebruikt. De toevoeging QAI staat voor: queer, aoseksueel en interseks.

noodzakelijk dat het maatschappelijk bewustzijn over diversiteit aan gender en sekse verder vergroot wordt. Dit geeft meer vrijheid voor individuen om te kunnen zijn wie ze zijn. Dit draagt niet alleen voor mannen bij aan het verruimen van de keuzemogelijkheden in het vormgeven van hun eigen identiteit, maar ook vrouwen en alle personen die zich niet herkennen in die tweedeling.

Seksuele voorkeur, genderidentiteit en -expressie

- Seksuele voorkeur: dit geeft aan tot wie men zich aangetrokken voelt. Het gaat onder andere om seksualiteit, intimiteit en relatievorming. De meeste bekende seksuele voorkeuren zijn heteroseksueel, homoseksueel (voor vrouwen ook wel lesbisch genoemd), biseksueel en asexueel.
- Genderidentiteit: het gevoel dat iemand heeft over de eigen gender. Ieder mens heeft een genderidentiteit: man, vrouw, iets er tussenin, beiden of geen van beiden. Het gaat om iemands persoonlijke overtuiging. Als een genderidentiteit (hoe iemand zich van binnen voelt) niet helemaal overeenkomt met iemands lichaam (hoe men er van buiten uitziet), is iemand mogelijk transgender
- Genderexpressie: de manier waarop iemand 'mannelijke' en/of 'vrouwelijke' kanten van zichzelf in onder meer kleding en gedrag aan de buitenwereld laat zien. Als een vrouw of meisje als weinig 'vrouwelijk' en als een man of jongen als weinig 'mannelijk' wordt gezien, is deze persoon mogelijk gender non-conform.

LHBTQAI

- Lesbisch: vrouwen die zich (o.a. seksueel en relationeel) aangetrokken voelen tot vooral vrouwen.
- Homo: mannen die zich (o.a. seksueel en relationeel) aangetrokken voelen tot vooral mannen.
- Biseksueel: mannen en vrouwen die zich (o.a. seksueel en relationeel) aangetrokken voelen tot zowel mannen als vrouwen.
- Transgender: mensen voor wie de hokjes 'man' en 'vrouw' niet vanzelfsprekend, of te beperkend, zijn en/of niet overeenkomen met hun identiteit en lichamelijke situatie. Transgender is een verzamelnaam voor een groep diverse mensen; mensen die zich een meisje/vrouw voelen maar het lichaam hebben van een jongen/man (transvrouwen), mensen die zich een jongen/man voelen maar het lichaam hebben van een meisje/vrouw (transmannen) en mensen die zich zowel mannelijk als vrouwelijk voelen, er tussen in of geen van beide voelen.
- Queer: een verzamelnaam voor mensen die zich niet identificeren met de huidige stereotype gendernormen
- Asexueel: mensen die geen of minder seksuele aantrekkingskracht of gevoelens ervaren voor anderen.
- Intersekse: een paraplueterm voor diverse aangeboren condities waarbij de ontwikkeling van het chromosomale, gonadale (geslachtsklieren) of anatomische geslacht verschilt van de norm. Mensen met een intersekseconditie identificeren zich meestal als man óf vrouw. De

oude naam hiervoor, (pseudo)hermafroditisme, wordt over het algemeen als kwetsend ervaren.

Homofobie

De laatste jaren is de aandacht voor acceptatie van seksuele diversiteit enorm toegenomen. Toch is homofobie, en de bijbehorende gendernormativiteit, nog altijd wijdverbreid. Homofobie is het hebben van gevoelens van ongemak, angst, minachting, vijandigheid en/of haat tegen homoseksuelen en homoseksualiteit. 'Homo' is een veel gebruikte scheldwoord voor jongens op Nederlandse scholen. En wordt vooral gebruikt om jongens te vertellen wat een 'echte' man wel of niet hoort te doen. Homofobie komt voort uit krampachtige, negatieve en schadelijke opvattingen over mannelijkheid. Homofobie leidt tot intimidatie, discriminatie en geweld tegen niet-heteroseksuele mannen. Daarnaast geeft homofobie een druk op jongens en mannen en vertelt ze hoe ze zich wel en niet moeten gedragen, wat en wie ze wel of niet mogen zijn. Dit is voor zowel homoseksuele als heteroseksuele jongens bedreigend. In die zin houdt homofobie alle jongens in de kast: het verhindert hen om zichzelf ten volle als mens te kunnen ontwikkelen en stuurt hen in een eenzijdig en destructief beeld van mannelijkheid.

Acceptatie

In Nederland heeft een minderheid negatieve opvattingen over LHBT-personen: 7% is negatief over homo- en bisexualiteit en 10% is negatief over transgenders. Het aandeel personen met een negatieve houding ten opzichte van homoseksualiteit is sinds 2006 gedaald (van 15% naar 7%), terwijl het aandeel personen met een positieve opvatting sterk steeg (van 53% naar 70%). Hoewel het beeld overheerst dat in Nederland tolerantie tegenover niet-hetero's hoog in het vaandel staat, staan nog altijd veel mensen afwijzend tegenover zichtbare intimiteit: twee zoenende mannen of vrouwen vindt men veelal aanstootgevender dan een man en een vrouw die elkaar zoenen. Bij opvattingen over transgenders blijft met name de houding ten opzichte genderneutraal gedrag relatief negatief: er is iets mis met diegenen die zich geen man of vrouw voelen en bij de eerste ontmoeting moet duidelijk zijn of men met een man of vrouw van doen heeft. De acceptatie van LHBT-personen is dus zeker nog niet voltooid. Veel meer homoseksuele jongeren dan heteroseksuele jongeren beschouwen zich zelf als gender non-conform: een meisje dat (ook) mannelijk gedrag vertoont en een jongen die (ook) vrouwelijk gedrag vertoont. Gender non-conform zijn, gaat gepaard met meer negatieve bejegening van leeftijdgenoten. Dit geldt in het bijzonder voor de jongens wanneer zij zich 'vrouwelijk' gedragen

In het emancipatiebeleid worden vrouwenemancipatie, mannenemancipatie en LHBT-emancipatie vaak als aparte beleidsterreinen gezien. Natuurlijk zijn er verschillen aan te wijzen, maar er is vooral ook veel overlap tussen deze deelterreinen te zien. Het meer in samenhang brengen van deze beleidsterreinen kan ook bijdragen aan de normalisering en acceptatie van seksuele diversiteit. Ook het bevorderen van dialoog(bijeenkomsten) tussen heteroseksuelen en niet-heteroseksuelen kan de acceptatie van seksuele diversiteit vergroten. De Gay-Straight Alliances (GSA) zijn een voorbeeld van dergelijke bijeenkomsten. Voor de acceptatie van de bestaande seksuele diversiteit is het belangrijk om te werken aan bewustwording op zowel het niveau van het individu, de gemeenschap als de samenleving als geheel.

De cijfers

- Van de mannen voelt 5,7% zich niet eenduidige man. Van de vrouwen voelt 4% zichzelf niet eenduidig vrouw. 0.6% van de mannen en 0.2% van de vrouwen heeft een wens tot (gedeeltelijke) geslachtsaanpassing (Movisie, 2015). Ongeveer een op de 250 mensen is transgender (Movisie, 2015).
- Ten aanzien van lesbische vrouwen, homo mannen en biseksuelen is 66% van de Nederlanders positief, 26% is neutraal en 8% is negatief. In Nederland vindt 92% van de bevolking dat homo mannen en lesbische vrouwen het leven moeten kunnen leiden wat zij zelf willen. Zichtbaar homo- of biseksueel zijn in de openbare ruimte kan soms een probleem zijn. 35% van de bevolking vindt het aanstootgevend als een mannenkoppel elkaar zoent terwijl dit bij een man-vrouw koppel maar 12% is (Kuyper, 2016).
- Onder jongeren ligt de acceptatie van homoseksualiteit lager dan onder volwassenen. Voor 1 op de 20 leerlingen uit het voortgezet onderwijs is een vriendschap met een lesbische-, homo- of bi-jongere geen optie. 11% van de jongeren vindt dat jongeren die lesbisch, homo of bi zijn hierover open kunnen zijn op de middelbare school. 39% denkt dat zij alleen open kunnen zijn tegen vrienden en 23% denkt dat zij dit aan niemand moeten vertellen (Movisie, 2015).
- Ten aanzien van transgenders is 42% van de Nederlanders positief, 45% is neutraal en 11% is negatief. 13% van de bevolking is tegen operaties en hormoonbehandelingen voor transgenders, ook als deze hier goed over nadenken. 18% van de bevolking gaat liever niet om met mensen die niet duidelijk man of vrouw zijn (Movisie, 2015).
- Ongeveer een kwart van de homoseksuele mannen en lesbische vrouwen heeft in het afgelopen jaar last gehad van negatieve reacties in de openbare ruimte (Movisie, 2015).
- Het percentage lesbische, homo- en bi-leerlingen dat wekelijks, of zelfs dagelijks, door leeftijdsgenoten wordt gepest, is vier keer hoger dan onder hetero-leerlingen. Ook meisjes die worden gezien als mannelijk en jongens die worden gezien als vrouwelijk worden vaker gepest dan andere leerlingen (Movisie, 2015).
- Bijna 4 van de 10 transgenders had een negatieve ervaring in de openbare ruimte, in het jaar voorafgaand aan onderzoek van het SCP in 2012. Van de transgenderjongeren die 'uit de kast' is en naar school gaat, heeft een kwart, in het jaar voorafgaand aan het onderzoek, geweld meegemaakt (Movisie, 2015).
- Ruim 80% van de homoseksuele mannen en lesbische vrouwen is tegenover collega's open over hun seksuele voorkeur. Toch meldde bijvoorbeeld 14% van de mannen en 5% van de vrouwen negatieve reacties te hebben meegemaakt. En vergeleken met de Nederlandse bevolking zijn transgenders minder vaak actief op de arbeidsmarkt en veel vaker arbeidsongeschikt of werkloos (Movisie, 2015).

- Net als in de samenleving als geheel is homoseksualiteit aardig geaccepteerd binnen de Nederlandse (verenigings)sport, ook onder mannelijke teamsporters. Maar de acceptatie is veelal voorwaardelijk en tevens kwetsbaar. Ook bestaan er grote verschillen in clubsportdeelname tussen homo- (16%) en heteroseksuele mannen (35%) (Movisie, 2015).
- De gezondheid van homo's, lesbische vrouwen en bi's is slechter dan die van heteroseksuelen. Ongeveer 10% van de lesbische en bi vrouwen en 5% van de homoseksuele en bi mannen is als matig of ernstig psychisch ongezond te typeren. Discriminatie, het verhullen van seksuele oriëntatie en seksueel en fysiek geweld, leiden tot meer stress dan gemiddeld (Movisie, 2015).

Meer lezen?

Wilt u meer lezen over mannenemancipatie? Emancipator heeft een handelingsperspectief ontwikkeld met achtergrondinformatie over mannenemancipatie en de thema's: Arbeid & Zorg, Geweld & Veiligheid, Seksualiteit en Seksuele Diversiteit. Kijk op de website www.emancipator.nl voor meer factsheets, *infographics* en informatie over experts en projecten op het thema Seksuele Diversiteit.

Bronnen

Felten, H. en Boote, M. (2015). HANDREIKING LHBT-EMANCIPATIE. Feiten en cijfers op een rij. Utrecht: Movisie

Harthoorn, H.E. (2015). Quickscan Mannenemancipatie 2.0. Amsterdam: Emancipator

Kuyper, L. (2015). Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2015. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kuyper, L. (2016) LHBT-MONITOR 2016. Opvattingen over en ervaringen van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Colofon

Auteurs: Hanna Harthoorn en Veerle Weustink

Downloaden: www.emancipator.nl

Amsterdam, juni 2016

©Emancipator, voor mannen en emancipatie, 2016

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door financiering van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.